

ALEGORIJA MUDROSTI

Girolamo Muziano? (1532. - 1592.)

Alegorija mudrosti

Ulje na platnu

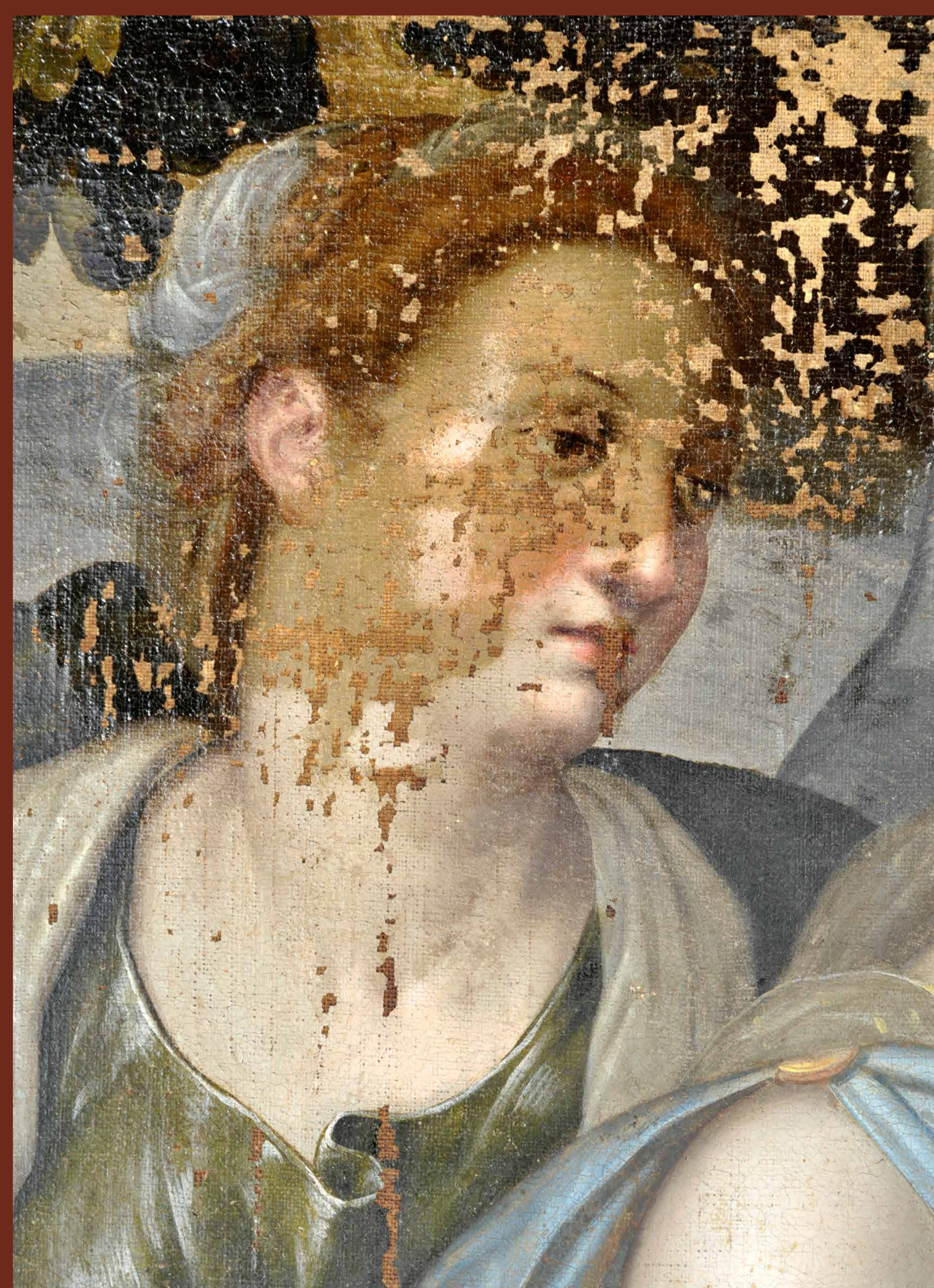
182 x 134 cm

Djelo se pripisuje Girolamu Muzianu (Aquafredda, 1532. – Rim, 1592.), jednom od vodećih majstora manirističkog i protureformacijskog slikarstva druge polovice 16. stoljeća u Rimu.

S talijanskim manirizmom sliku povezuje i složena ikonografija u kojoj se isprepleću klasični i kršćanski alegorijski sadržaji. Središnji motiv je personifikacija mudrosti u liku mlade žene koja odolijeva kušnjama. Otvorena knjiga u njezinu krilu predstavlja mudrost očuvanu od zaborava, a pod njezinim nogama su simboli moći i materijalnog bogatstva: kruna, vreća sa zlatnicima, snop žitarica i krilata maska. U prednjem planu muškarac joj pruža jabuku, simbol zemaljskih žudnji i kušnje. Lancem je prikovan uz simbole materijalnog bogatstva, no istodobno za obrazovane naručitelje asocijativno povezan s ikonografijom Herkula u vrtu Hesperida, čija su popularna herojska djela također simbolizirala pobjedu vrline nad iskušenjima. Mudrost se poistovjećuje s kontempliranjem božanske prirode te se i u ovoj kompoziciji ona okreće prema izvoru božanske svjetlosti na koju je upućuje njezina pratilja (personifikacija duše?). Duhom protureformacije snažno je obilježen motiv u pozadini: spašene duše nage uzlaze prema nebu u udaljenom krajoliku.

Stanje očuvanosti

Na slici su zatečena raznovrsna oštećenja. Najveća su nastala u gornjem dijelu gdje je zbog doticaja s vodom, koja se dulje zadržavala na površini, došlo do deformiranja i razgradnje platna te otpadanja boje s podlogom. U prethodnoj restauraciji slika je bila podstavljena još jednim lanenim platnom uz pomoć tutkalno-škrobnog veziva, no oba su platna zbog prekomjerne vlage bila oštećena djelovanjem gljivica i drugih mikroorganizama.

Detalji oštećenja tijekom uklanjanja sloja laka

Uz naslage nečistoće i brojne perforacije u tkanju, na slikanom su sloju bili vidljivi i tragovi prijašnjih popravaka: grube rekonstrukcije oštećenja kitom, potamnjeni retuši i požutjeli lak. Debeli zakiti s preslicima najizraženiji su bili uz donji rub platna. Na tom su mjestu između poledine platna i drvenog podokvira zatečeni i slojevi nataložene nečistoće pomiješane sa žbukom, podokvira zatečeni su ostatci otpale žbuke. Slikana površina prekrivena je debelim slojem prljavštine i potamnjelog laka. Potamnjeni retuši i preslici zastupljeni su u velikoj mjeri na spojevima platna i oko oštećenja. Slika je u prethodnoj restauraciji dublirana lanenim platnom, slične teksture originalnom. Zbog curenja vode i škrobnog ljepljiva na koje je slika dublirana, obadva platna su zahvaćena gljivicama. Došlo je do oksidacije i raspadanja originalnog i dubliranog platna, izraženije u gornjem dijelu.

Istraživanja

Radovima na slici prethodile su probe topivosti i uklanjanja požutjelog laka i potamnjenih preslika. Snimanjem pod UV svjetlom prethodno su precizno utvrđene zone starih retuša i preslika ispod i iznad fluorescirajućeg sloja starog laka. Provedene su i analize sastava slikanog sloja i osnove, laka, kao i tragova starijih popravaka. Analiza uzorka slikanog sloja pokazala je prisutnost prirodne terpenne smole, lanenog ulja, voska, saharidnog veziva te veziva na bazi proteina. Analizama uzoraka starih zakita uzetih s rubova slike i onih uz spoj s izvornim platnom utvrđen je njihov različit sastav, što ukazuje na to da su na slici već provedene najmanje dvije restauratorske intervencije.

Konzervatorsko-restauratorski radovi

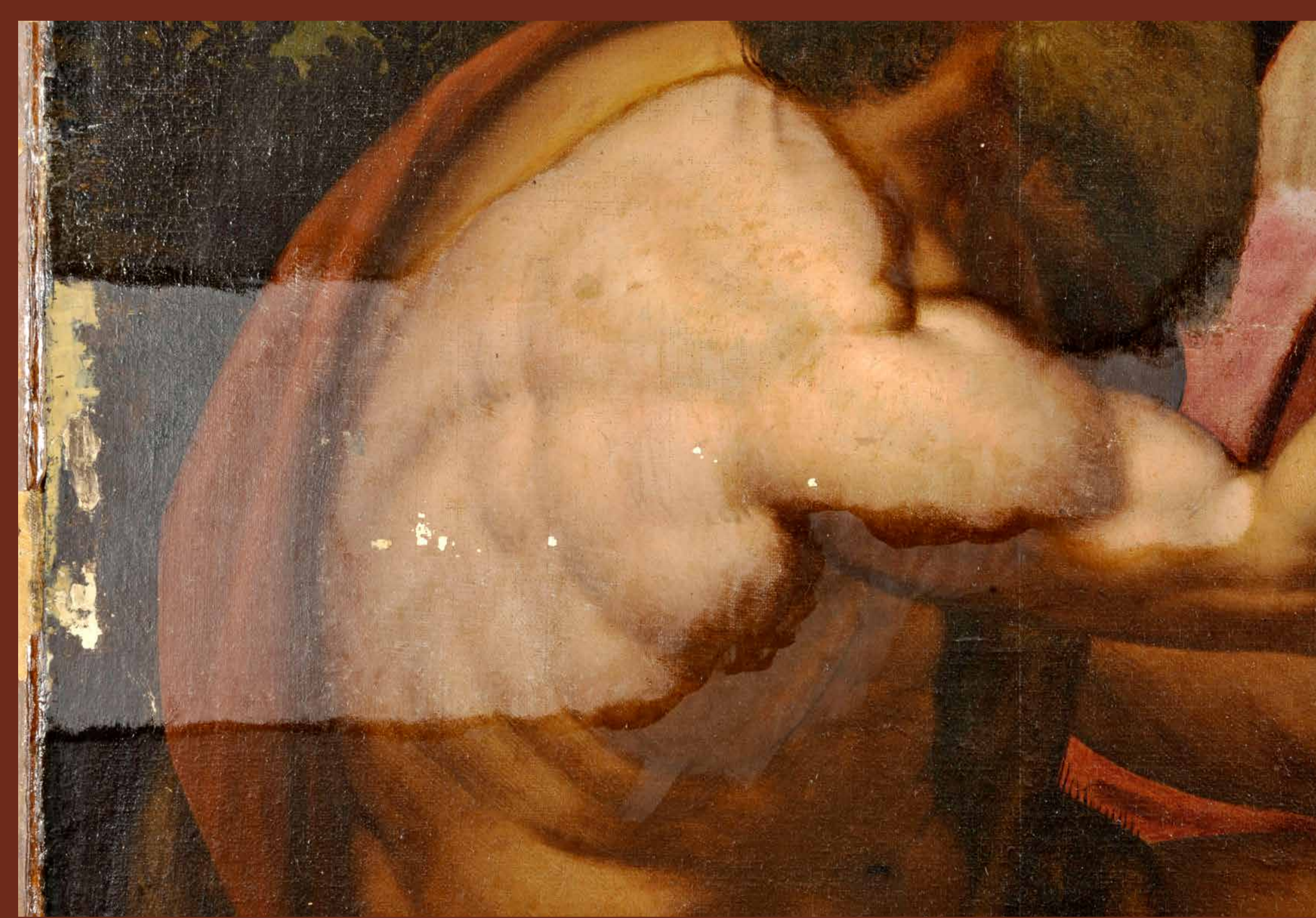
Nakon zaštite lica, pristupilo se uklanjanju drugog, dotrajalog platna s poledine slike. Tek se tada u cijelosti pokazalo vrlo loše stanje izvornog tkanja. Nakon pažljivog čišćenja poledine od ostataka tutkalno-škrobnog ljepljiva i fiksiranja razdvojenih komada platnenog nosača, slika je konsolidirana i izravnata na toplinskom vakuumskom stolu. Pristupilo se tada postupnom uklanjanju dotrajalih materijala iz prethodnih intervencija: potamnjelog laka, retuša i preslika, koji su narušavali estetsku cjelovitost i likovne vrijednosti slike. Oštećeni i deformirani dodatak platnu u gornjem dijelu slike također je uklonjen i zamijenjen novim komadom lanenog platna, tkanja sličnog izvornom nosaču. Uklonjeni su i nestabilni kitovi, a ostaci stabilnog kita zadržani su i stanjeni, da ne prekrivaju oslik. Spajanje niti perforiranog platna i rekonstrukcije nedostajućih dijelova nosača izvedene su intarzijama platna slične debljine i tkanja. Zbog lošeg stanja platna slika je ponovno podstavljena novim lanenim platnom te napeta na drveni podokvir s klinovima. Oštećenja osnove rekonstruirana su kitom koji je površinski obrađen tako da oponaša teksturu slikanog sloja, a retuši oštećenja izvedeni su u dva sloja: gvaš bojama u podlozi te lazurnim smolnim bojama u završnom sloju. Zaštita i ujednačeni sjaj slikane površine postignuti su višeslojnim lakiranjem.

Detalji naknadno dodanog platna s oštećenjem boje i podloge

Odvijanje podstavljenog platna s poledine slike

Detalji tijekom uklanjanja sloja laka i preslika

Detalji kita na spoju platna

Stanje nakon rekonstrukcije nedostajućih dijelova platna i podloge

BOGORODICA POMOĆNICA

Nepoznati slikar, oko 1834. godine
Bogorodica Pomoćnica s portretima naručitelja
Andreas i Helene Töpper
ulje na platnu
180 x 124,5 cm

Središnji motiv Bogorodice Pomoćnice iluzionistički je naslikan kao slika u slici, analogno baroknim varijacijama brojnih Marijinih „čudotvornih slika“. Kopija innsbruške Marie Hilf Lucasa Cranacha smještena je u pozlaćeni okvir koji pridržavaju lebdeći anđeli. Dio je nebeske vizije Sv. Trojstva, nad vedutom imanja austrijskog industrijalca Andreeasa Töppera (1786.-1872.) u Neubrucku nedaleko od Scheibbsa u Donjoj Austriji. Uz dvorac i kapelu Sv. Trojstva, na veduti posjeda prikazan je i industrijski kompleks Töpperove tvornice željeza. Portreti supružnika u molitvi smješteni su simetrično u prednjem planu. Slika vjerojatno potječe s oltara kapele na posjedu, a o njezinu podrijetlu iscrpno svjedoči i natpis u rukama anđela uz donji rub platna:

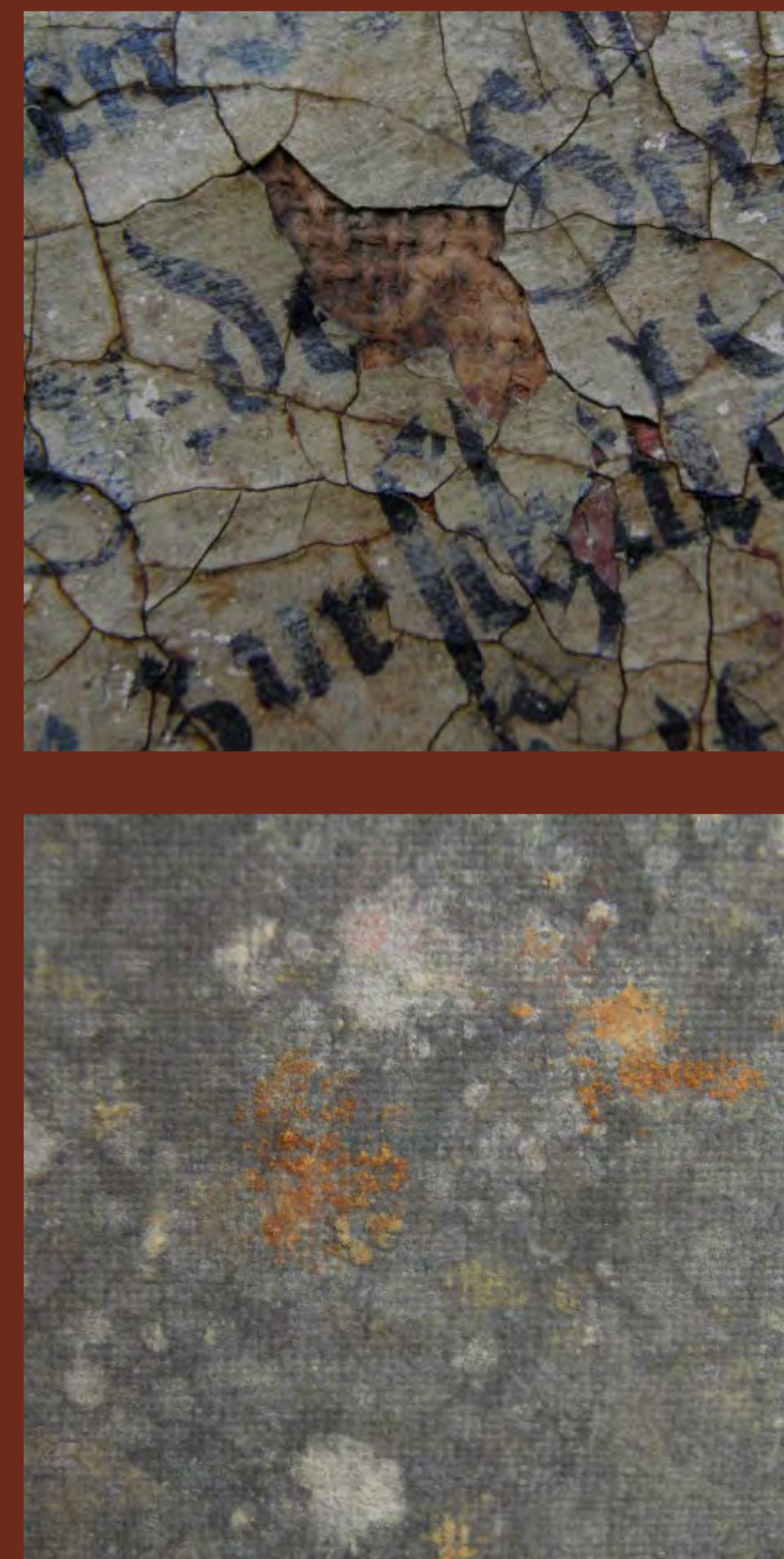
Godine Gospodnje 1818. postavio sam ja Andreas i moja supruga Helena Töpper temelj ovoj tvornici željeza i valjanog lima, prvog u Austriji, sa svim vodenim i gospodarskim zgradama zajedno s crkvom, a godine 1834. sve završio s dužnim poštovanjem i zahvalnošću Presvetome Trojstvu nakon čega je posvećenje crkve 1. rujna uz najveću svečanost vodio gospodin Schuchmacher, kanonik u St. Pöltnu, u nazočnosti i Nj. K. V. [Njegove Kraljevske Visosti] presvijetlog gospodina nadvojvode Johanna s milostivom gospođom barunicom Brandhof.

Stanje očuvanosti slike

Slika je bila prekrivena naslagama nečistoće, a debeli sloj laka s vremenom je požutio i promijenio ton. Zbog dugotrajne izloženosti vlazi, donja polovica slike bila je posebno oštećena i zahvaćena gljivicama. U toj je zoni došlo do pucanja i odvajanja laka te je motiv bio gotov nečitljiv. Površina slike u cijelosti je bila prekrivena mrežom kralcelira različitih veličina, a boja i podloga osipali su se na više mjesta. Retuši iz prethodnih intervencija promijenili su ton i odudarali od izvornog slikanog sloja. Uz gornji rub slike oštećenja su bila popravljena u više navrata i zapunjena kitom. Slika je bila podstavljena drugim lanenim platnom koje se počelo odvajati od izvornog nosača. Drveni podokvir također je bio zahvaćen gljivicama, a korodirani su čavli oštetili platno uz rubove.

Istraživanja

Provedene su probe čišćenja površinske prljavštine, testovi topivosti laka te stratigrafska analiza slikanog sloja. FT-IR spektroskopska analiza laka pokazala je prisutnost prirodne terpeneske smole, lanenog ulja i voska. UV i IR snimkama utvrđeno je postojanje preslika i retuša te je točno određen njihov položaj na slici. Istraživanja nisu, međutim, pružila podatke o sadržaju teksta ispod preslika, kao ni tragove potpisa autora.

Detalji naknadno dodanog platna s oštećenjem boje i podloge

Konzervatorsko - restauratorski radovi na slici

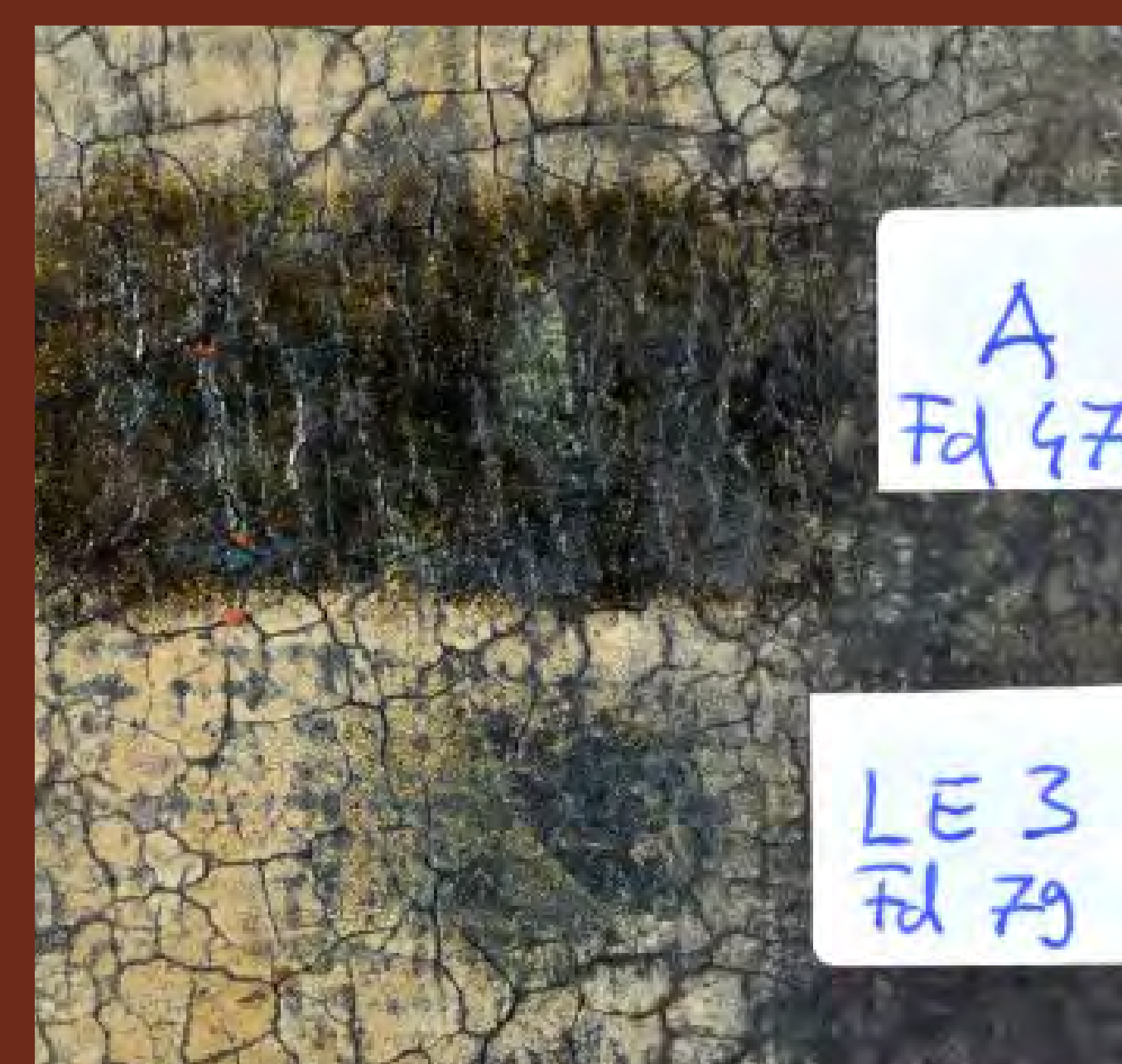
Zahvatima je prethodio postupak gama-zračenja slike, s ciljem dezinfekcije i uništavanja gljivica. Na temelju provedenih istraživanja bilo je moguće precizno odrediti opseg restauratorske intervencije, osobito u dijelu koji se odnosi na uklanjanje dotrajalih materijala prijašnjih popravaka. Vrlo zahtjevan bio je postupak uklanjanja požutjelog laka i preslika s lazurnih i osjetljivih slojeva izvorne boje. Nakon konsolidacije slike uslijedilo je ravnjanje na toplinskom vakuumskom stolu. Staro dublirno platno s ostacima škrobnog ljepila je uklonjeno. Nedostajući dijelovi nosioca nadomješteni su prepariranim intarzijama platna sličnog tkanja. Oštećenja i nedostajući dijelovi podloge popunjene su kitom, koji je dodatno obrađen kako bi mu tekstura bila slična okolnoj površini. Slika je dublirana novim platnom i napeta na novi podokvir. Podloga retuša izvedena je gvaš bojama u lokalnom tonu, a završni sloj lazurnim smolnim bojama.

Detalji naknadno dodanog platna s oštećenjem boje i podloge

Detalji naknadno dodanog platna s oštećenjem boje i podloge

Novi potpis za novu sliku...

Detalji naknadno dodanog platna s oštećenjem boje i podloge

Radovi na ukrasnom okviru

Površina okvira bila je prekrivena debelim slojem nečistoće, a ukrasne aplikacije mjestimično su nedostajale, popucale ili se odvajale od nosioca. Sačuvani otpali dijelovi vraćeni su na odgovarajuća mjesta. Nakon otprašivanja i čišćenja površinske nečistoće, provedena je konsolidacija drvenog nosača, učvršćivanje razdvojenih spojeva i fiksiranje nestabilnih slojeva pozlate i podloge. Izvedene su rekonstrukcije nedostajućih dijelova reljefnih dekorativnih aplikacija. Oštećenja su popunjena kredno-tutkalnim zakitima koji su pomno obrađeni i pripremljeni za retuš pozlate. Nakon rekonstrukcije pozlate, površina je zaštićena lakom.

Detalji ukrasnog okvira: prije, tijekom i nakon radova

FLORA

Nepoznati slikar
posljednja četvrtina 17. stoljeća
Flora
ulje na platnu, 147 x 175 cm

Naga djevojka okružena razigranim puttima i bokorima cvijeća smještena je u krajolik s antičkim ruševinama. Obilje cvijeća i buket koji drži u desnoj ruci povezuju je s Florom, italском i rimskom božicom proljeća i cvatnje, te žitarica i voća. U Fastima, popularnom literarnom izvoru renesansnih i baroknih slikara, Ovidije rimsku božicu poistovjećuje s helenskim mitom o grčkoj nimfi Kloris koja također vlada proljetnim vrtovima i livadama. Od renesansnog vremena Flora se stoga često prikazuje kao personifikacija proljeća, simbolizirajući mladost i radost života, a omiljeni postaju i portreti mladih plemkinja u kostimu Flore. S afirmacijom žanr motiva mrtvih priroda u 17. stoljeću, cvijeće - standardni božičin atribut - postaje ravnopravni protagonist kompozicije.

Detalj oštećenja tijekom uklanjanja sloja laka

Detalj, probe uklanjanja sloja laka

Stanje očuvanosti slike

Zbog dotrajalosti i deformacija drvenog podokvira došlo je do opuštanja i valovitosti platna, naročito u kutovima slike. Pukotine u sloju boje i osnove bile su vidljive na cijeloj površini, a osipanje boje uglavnom duž rubova slike. Platno je bilo mehanički oštećeno i perforirano na nekoliko mjesta, a u donjem lijevom kutu i naknadno zakrpano. O barem jednoj restauratorskoj intervenciji svjedoče i dotrajali retuši na oštećenjima, kao i višestruki sloj laka koji je požutio. Slika je bila i podstavljena novim platnom uz pomoć tutkalno-škrobnog ljepila čija je vezivna moć oslabila te se drugo platno počelo odvajati od izvornog nosioca. Rubovi oslikanog platna odrezani su u razini podokvira te nisu očuvane izvorne dimenzije slike.

Konzervatorsko - restauratorski radovi na slici

Nakon proba topivosti laka, retuša i preslika pristupilo se njihovom postupnom uklanjanju. Mjesta oštećenja su u prethodnoj intervenciji bila zapunjena krednim i voštanim kitom, a zakiti su velikim dijelom kita bili nanoseni preko izvornog sloja boje. Slikani je sloj oko oštećenja bio prilično stanjen. S donjeg lijevog dijela slike uklonjena je deformirana zakrpa, kao i većina tutkalno-krednih zakita. Slojevi stabilnog kita zadržani su, stanjeni i usklađeni s teksturom izvornika. Uklonjeno je i laneno platno dotrajale rentoalaže. Perforacije tkanja rekonstruirane su intarzijama prepariranog platna odgovarajuće teksture te s poledine slike dodatno ojačane. Oštećenja podloge popunjena su kitom, površinski obrađenim da oponaša teksturu okolnoga slikanog sloja. Na toplinskom vakuumskom stolu slika je dublirana novim platnom, a zatim je napeta na novi podokvir s klinovima. Mimetički retuš izveden je u dvije faze: pripremna gvaš bojama i završna lazurnim bojama u smolnom mediju.

Slika nakon rekonstrukcije nedostajućih dijelova nosioca i podloge

Detalj oštećenja: prije, tijekom i nakon radova

Slika nakon rekonstrukcije nedostajućih dijelova nosioca i podloge

Slika nakon rekonstrukcije nedostajućih dijelova nosioca i podloge

Konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su tijekom 2013. godine u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu, restauratori slike Marija Štok Titić i Vjeran Potočić, restaurator okvira Jurica Milinković. Radove su financirali Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.